

ระบาดวิทยาความพิการในประเทศไทย*

เรียบเรียงโดย นายแพทย์ สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ

ในฉบับ

- ◆ ข้อมูลระดับโลก
- ◆ ประเทศไทยมีคนพิการเท่าไร
- ◆ ประเภทของความพิการ
- ◆ คนพิการกระจายตามกลุ่มอายุ
- ◆ คนพิการกระจายตามภูมิศาสตร์
- ◆ ความพิการจากการทำงาน
- ◆ สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับระบาดวิทยาความพิการในประเทศไทย

คำจำกัดความ

● ความผิดปกติหรือความบกพร่อง (Impairment) คือความผิดปกติในด้านจิต ด้านสรีระ หรือด้านกายภาพ ของโครงสร้างหรือการทำงานของอวัยวะต่างๆ ความผิดปกติหรือความบกพร่องนี้เน้นที่การหย่อนความสามารถระดับอวัยวะ เช่น ดับทำงานบกพร่อง กล้ามเนื้อชาลีบ และอ่อนแรง

● ความพิการ (Disability) คือ ความจำกัดของความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ความพิการนี้จะเน้นที่การหย่อนความสามารถระดับบุคคล เช่น ทำงานไม่ได้ เดินไม่ได้

● ความเสียเปรียบหรือความด้อยโอกาส (Handicap) คือ ความจำกัดในการดำเนินชีวิตปกติเนื่องมาจากอุปสรรคทางสังคม เช่น คนตาบอดไม่สามารถเรียนหนังสือได้ เพราะระบบสังคมไม่จัดให้เขา

ที่มา : World Health Organization. (1995). World Health, 48th year, No. 5, September-October 1995. Geneva : World Health Organization.

● คนพิการ หมายความว่า “คนที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกายทางสติปัญญา หรือทางจิตใจ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง”

ที่มา : พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

ข้อมูลระดับโลก

● พ.ศ. 2504-2518 : มีการทำการศึกษาอัตราความชุกชุมของคนพิการ 27 ครั้ง ใน 18 ประเทศ พบอัตราความชุกของคนพิการ (prevalence) ร้อยละ 1 ถึงร้อยละ 24.1

● พ.ศ. 2519 : องค์การอนามัยโลกรวบรวมข้อมูลการศึกษาที่มีอยู่ สรุปว่าประมาณร้อยละ 8-10 ของประชากรโลกเป็นคนพิการโดยเหตุผลทางการแพทย์

● พ.ศ. 2518-2529 : มีการสำรวจคนพิการใน 55 ประเทศทั่วโลก พบอัตราความชุกชุมของคนพิการ (prevalence) ร้อยละ 0.2 ถึงร้อยละ 20.9

เกี่ยวกับผู้เขียน

นายแพทย์สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ การศึกษา วิทยาศาสตร์บัณฑิต และแพทยศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่งเหรียญทอง คณะวิทยาศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล การศึกษาหลังปริญญา โดยทุน HUMPHREY FELLOWSHIP ที่มหาวิทยาลัยยูเทน นิวออร์ลีน สหรัฐอเมริกา หนังสืออนุมัติเพื่อแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม (THAI BOARD) สาขาเวชกรรมป้องกัน แขนงเวชกรรมป้องกันคลินิกและสาขาเวชศาสตร์ป้องกัน แขนงสาธารณสุข ของแพทยสภา ปัจจุบัน อุปนายกแพทยสภาคนที่สอง ,ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข รักษาการในตำแหน่งนายแพทย์ 9 (ด้านพัฒนาวิชาการ) ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยปลัดกระทรวงสาธารณสุข สถานที่ติดต่อ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข โทร.590-1122, 591-8141

*เรียบเรียงจาก รายงานการวิจัยระบบทางการแพทย์เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดย นพ.สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ, น.ส.เพ็ญจันทร์ ประดับมูข, พญ.วิชรา รั้วไพบูลย์, นางวราพร รุจาคม และ น.ส.ไพจิตร เพ็งไพบูลย์

ตารางที่ 1 เงื่อนไขและผลการสำรวจความชุกคนพิการในประเทศไทย

การสำรวจ	บรรลุนิติภาวะ พ.ศ. 2525	สำนักงานสถิติแห่งชาติ			มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ พ.ศ. 2534-2535	สำนักนโยบายและแผนกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2538-2539
		พ.ศ.2529	พ.ศ.2534	พ.ศ.2539		
วิธีสำรวจ	สัมภาษณ์	← สัมภาษณ์ →			ตรวจร่างกาย	สัมภาษณ์
ฐานประชากร	ทั่วประเทศ	← ทั่วประเทศ →			ทั่วประเทศ	ยกเว้น กทม.ฯ
ระดับความพิการ	IMPAIRMENT	← IMPAIRMENT →			ยกเว้นเด็ก 0-5 ปี	IMPAIRMENT
ความครอบคลุมของประเภทความพิการ	ครบ	← ครบ →			IMPAIRMENT+DISABILITY ไม่ครอบคลุมความผิดปกติทางจิตและสติปัญญา	ครบ
ความชุก (%)	1.25	0.74	1.85	1.70	8.08	1.60
อัตราส่วนชาย : หญิง	-	1.4 : 1	1.6 : 1	1.4 : 1	-	-

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบอัตราความชุกของคนพิการต่อประชากร 1,000 คน จำแนกตามประเภทความพิการ ระหว่างการสำรวจต่างๆ

การสำรวจประเภทความพิการ	บรรลุนิติภาวะ 2525		สนง.สถิติ 2529		สนง.สถิติ 2534		มูลนิธิ สธ. 2534-35		สนง.สถิติ 2539	
	ความชุก	สัดส่วน %	ความชุก	สัดส่วน %	ความชุก	สัดส่วน %	ความชุก	สัดส่วน %	ความชุก	สัดส่วน %
รวมทุกประเภท	12.5	100	7.43	100	18.51	100	80.82**	100	17.10	100
การมองเห็น	1.0	8.3	0.58	7.8	2.50	13.5	16.0	19.8	1.84	10.8
การได้ยิน/สื่อ	4.0	32.1	1.45	19.5	3.65	19.7	5.0	6.2	3.47	20.3
กาย/เคลื่อนไหว	3.2	25.5	1.94	26.1	7.90	42.7	46.0	56.9	7.21	42.2
จิต	1.9	14.8	1.60	21.5	0.85	4.6	3.84**	4.7	0.97	5.7
สติปัญญา	1.8	14.5	-	-	1.78	9.6	7.98**	9.9	2.49	14.6
อื่นๆ	7.9	6.3	1.86	25.1	1.83	9.9	2.0	2.5	1.10	6.5

** อัตราประมาณการจากสัดส่วนในการสำรวจของสำนักงานสถิติ 2534 แต่ไม่รวมอายุ 0-5 ปี

ประเทศไทยมีคนพิการเท่าไร

ข้อมูลจากการสำรวจ 6 ครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2525 พบว่าความชุกของคนพิการในประเทศไทยน่าจะอยู่ระหว่างร้อยละ 2 ถึงร้อยละ 8 หรือความชุกเฉลี่ยร้อยละ 5 (ตารางที่ 1)

ข้อมูลจากการสำรวจอนามัยและสวัสดิการของสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นแหล่งข้อมูลเดียวที่บอกแนวโน้มของความชุกคนพิการ ซึ่งพบว่าระหว่างปี พ.ศ. 2529-2534 ความชุกเพิ่มขึ้น 2.5 เท่า และคงที่จนถึงปี 2539

ประเภทของความพิการ

ความพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว เป็นความพิการที่พบมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนประมาณครึ่งหนึ่งของความพิการทั้งหมด รองลงมาคือความพิการด้านการมองเห็น การได้ยินและสื่อความหมาย โดยมี ความพิการทางสติปัญญาและด้านจิตใจเป็นลำดับสุดท้าย (ตารางที่ 2)

คนพิการกระจายตามกลุ่มอายุ

แนวโน้มความพิการจะมีสัดส่วนลดลงในเด็กและสูงขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ และแม้ความชุกของความพิการจะสูงสุดในกลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) แต่สัดส่วนของคนพิการจะสูงสุดในกลุ่มวัยทำงาน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนประชากรสูงสุด (ตารางที่ 3)

คนพิการกระจายตามภูมิศาสตร์

จากการสำรวจโดยการตรวจร่างกายของมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ใน พ.ศ. 2534-2535 พบความชุกของ คนพิการสูงสุดใน กทม.๗ ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจใน พ.ศ. 2525 ของ บรรลุ ศิริพานิช แต่ตรงข้ามกับการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ใน พ.ศ.2529, 2534 และ 2539 (ตารางที่ 4)

ความพิการจากการทำงาน

ข้อมูลจากสำนักงานประกันสังคม พบว่าอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานเพิ่มขึ้นทุกปี แต่อัตราทุพพลภาพลดลง และอัตราการสูญเสียอวัยวะบางส่วนค่อนข้างคงที่ (ตารางที่ 5)

“ ข้อมูลจากสำนักงานประกันสังคม พบว่าอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานเพิ่มขึ้นทุกปี แต่อัตราทุพพลภาพลดลง และอัตราการสูญเสียอวัยวะบางส่วนค่อนข้างคงที่ ”

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบความชุกของคนพิการต่อประชากร 1,000 คน ในแต่ละกลุ่มอายุที่สำคัญ

ผลการสำรวจ กลุ่มอายุ	สนง.สถิติ 2529		สนง.สถิติ 2534		มูลนิธิ สธ. 2534-35		สนง.สถิติ 2539	
	ความชุก	สัดส่วน %	ความชุก	สัดส่วน %	ความชุก	สัดส่วน %	ความชุก	สัดส่วน %
0-14 ปี	4.57	22.4	8.44	15.0	19.30*	22.8	5.99	9.6
15-59 ปี	8.10	63.5	19.73	64.9	32.01	37.7	17.27	65.0
≥ 60 ปี	19.42	14.1	60.01	20.1	33.50	39.5	52.79	25.4

* ไม่รวมอายุต่ำกว่า 5 ปี

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบความชุกของคนพิการต่อประชากร 1,000 คน และสัดส่วนจำนวนผู้พิการในแต่ละภาค ระหว่างการสำรวจต่างๆ

ผลการสำรวจ กลุ่มอายุ	สนง.สถิติ 2529		สนง.สถิติ 2534		มูลนิธิ สธ. 2534-35		สนง.สถิติ 2539	
	ความชุก	สัดส่วน %	ความชุก	สัดส่วน %	ความชุก	สัดส่วน %	ความชุก	สัดส่วน %
ตะวันออกเฉียงเหนือ	6.45	30.7	20.77	38.6	51.00	15.1	18.98	37.8
เหนือ	8.88	24.3	22.55	23.5	64.00	19.0	20.82	22.7
กลาง	14.68	24.4	16.90	19.5	65.00	19.3	15.35	20.1
ใต้	4.67	12.6	14.44	10.5	67.00	19.9	19.04	14.8
กทม.	4.93	8.0	12.84	7.9	90.00	26.7	6.90	4.7

ตารางที่ 5 แสดงจำนวน/อัตราลูกจ้างที่ประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานในปี พ.ศ. 2517-2539

พ.ศ.	จำนวนผู้ที่อยู่ใน ข่ายคุ้มครอง (ราย)	จำนวนลูกจ้างที่ ประสบอันตราย เนื่องจากการทำงาน	อัตราการ ประสบ อันตราย %	ตาย		ทุพพลภาพ		สูญเสียอวัยวะ บางส่วน		หยุดงานชั่วคราว	
				จำนวน (คน)	อัตราต่อ แสน	จำนวน (คน)	อัตราต่อ แสน	จำนวน (คน)	อัตราต่อ แสน	จำนวน (คน)	อัตราต่อ แสน
2517	272,848	3,200	1.2	95	34.8	-	-	401	146.9	2,704	991.0
2518	349,814	4,605	1.3	← ไม่มีข้อมูล →							
2519	496,700	10,136	2.0	← ไม่มีข้อมูล →							
2520	570,000	15,335	2.7	← ไม่มีข้อมูล →							
2521	590,640	19,134	3.2	209	35.4	9	1.5	1,119	18.9	17,797	3,013.2
2522	659,041	24,370	3.7	296	44.9	8	1.2	1,104	16.8	22,962	3,484.1
2523	745,513	25,334	3.4	294	39.4	13	1.7	1,191	16.0	23,836	3,197.3

พ.ศ.	จำนวนผู้ที่อยู่ใน ข่ายคุ้มครอง (ราย)	จำนวนลูกจ้างที่ ประสบอันตราย เนื่องจากการทำงาน	อัตราการ ประสบ อันตราย %	ตาย		ทุพพลภาพ		สูญเสียอวัยวะ บางส่วน		หยุดงานชั่วคราว	
				จำนวน (คน)	อัตราต่อ แสน	จำนวน (คน)	อัตราต่อ แสน	จำนวน (คน)	อัตราต่อ แสน	จำนวน (คน)	อัตราต่อ แสน
2524	797,270	27,723	3.5	314	39.4	10	1.3	1,275	16.0	26,124	3,276.7
2525	824,565	28,323	3.4	279	33.8	14	1.7	1,085	131.2	26,945	3,267.8
2526	873,059	33,213	3.8	272	31.2	5	0.6	514	62.3	32,422	3,713.6
2527	994,190	39,182	3.9	315	31.7	20	2.0	1,305	131.3	37,542	3,776.1
2528	1,091,318	39,119	3.7	315	28.9	18	1.7	1,159	106.2	37,627	3,447.8
2529	1,179,812	37,445	3.2	285	24.2	10	0.8	978	82.9	36,172	3,065.9
2530	1,232,555	42,811	3.5	315	25.6	10	0.8	1,158	93.9	41,328	3,353.0
2531	1,346,203	48,912	3.6	282	20.9	7	0.5	1,179	87.6	47,444	3,524.3
2532	1,661,651	62,766	3.8	373	22.5	15	0.9	1,582	95.2	60,796	3,658.8
2533	1,826,995	80,065	4.5	640	35.0	30	1.6	1,509	82.6	77,886	4,263.1
2534	2,751,868	102,273	3.9	581	21.1	9	0.3	2,141	77.8	99,542	3,617.3
2535	3,020,415	131,800	4.4	740	24.5	15	0.5	2,010	66.5	129,035	4,272.1
2536	3,355,805	156,543	4.7	980	29.2	10	0.3	5,436	161.9	150,122	4,473.5
2537	4,248,414	186,394	4.4	863	20.3	23	0.5	4,548	107.0	180,960	4,259.5
2538	4,903,736	216,525	4.4	940	19.2	17	0.4	5,469	111.5	209,909	4,280.6
2539	5,425,422	245,616	4.5	962	17.73	18	0.3	5,042	92.93	239,574	4,416.1

ที่มา : กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับระบาดวิทยาความพิการในประเทศไทย

- ข้อมูลเท่าที่รวบรวมได้ยังขาดความสอดคล้องกัน เนื่องจากคำจำกัดความ การจำแนกประเภท ที่ใช้ในการสำรวจแตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถศึกษาความต่อเนื่องของสถานการณ์เพื่อบอกแนวโน้มปัญหาที่ชัดเจนได้
- จากฐานข้อมูลของสำนักสถิติแห่งชาติ ในสองรอบการสำรวจ พ.ศ. 2529, 2534 พบอัตราคนพิการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.74 เป็นร้อยละ 1.85 ซึ่งเพิ่มขึ้น ถึง 2.5 เท่า และการสำรวจ พ.ศ. 2539 ก็มีอัตราร้อยละ 1.7 ประเภทความพิการที่พบมากที่สุดคือ ความพิการทางกายและการเคลื่อนไหว และกลุ่มอายุที่เป็นปัญหาสูงสุดคือ กลุ่มผู้สูงอายุตามด้วยกลุ่มผู้ใหญ่วัยทำงาน สำหรับการกระจายตัวตามภาค ข้อมูลที่มีอยู่ยังไม่สามารถให้ข้อสรุปที่ชัดเจน
- ข้อมูลที่ได้จากการตรวจร่างกาย น่าจะมีความน่าเชื่อถือมากกว่า ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งน่าจะใช้ข้อมูลส่วนนี้เป็นฐานในการวางแผน เกี่ยวกับเรื่องความพิการในประเทศไทย คือ ใช้ตัวเลขความชุกของความพิการ ร้อยละ 8.1 ของสถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
- ข้อมูลที่มีอยู่ขาดความครบถ้วนสมบูรณ์ในการบอกถึงรายละเอียดของปัญหาความพิการในประเทศไทย นับตั้งแต่ความครอบคลุม ลักษณะและประเภทความพิการ สาเหตุและปัจจัยเสี่ยงต่อความพิการประเภทต่างๆ วิถีชีวิต การปรับตัวและสภาวะแวดล้อมของคนพิการที่มีผลต่อตัวคนพิการเอง ครอบครัว และสังคมของคนพิการ ปัจจัยที่มีผลต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ รวมทั้งผลของการฟื้นฟูสมรรถภาพที่มีต่อตัวคนพิการ ครอบครัวและสังคม
- ควรมีศูนย์ประสานในเรื่องระบาดวิทยาความพิการในประเทศไทย ซึ่งอาจเป็นศูนย์สิรินธรฯ หรือ สำนักรับนโยบายและแผนสาธารณสุข

จัดทำโดย : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข บรรณาธิการ : นพ.ชูชัย ศุภวงศ์ ผู้ช่วยบรรณาธิการ : นางสาวจิตติริ รัตนภัทร
อาคาร 3 ชั้น 5 ตึกกรมสุขภาพจิต ถ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี 10110